

KOREYS MADANIYATI VA UNING O'RGANILISHI TARIXI

Erkin Vohidov nomli ixtisoslashtirilgan maktabi koreys tili fani o'qituvchisi

Raximova Gulrux Dilshodovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada Koreya xalqining boy madaniy merosi, an'anaviy qadriyatlari, san'ati, diniy e'tiqodlari va madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan o'rganilish tarixi yoritiladi. Shuningdek, koreys madaniyatining shakllanish bosqichlari, Sharq va G'arb sivilizatsiyalari bilan o'zaro aloqasi hamda zamonaviy Koreya madaniy identifikatsiyasi haqida ilmiy mulohazalar keltiriladi. Koreya xalqi madaniyatining shakllanish tarixi, an'anaviy urf-odatlar, diniy qarashlari va san'at sohalari haqida so'z yuritiladi. Maqola Koreya xalqining qadimiy sivilizatsiya merosini, ularning ijtimoiy hayoti, mehnat faoliyati hamda bugungi kunda saqlanib qolgan madaniy qadriyatlarini tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: Aydin, Koreya, egey, urf-odatlar, an'anaviy bayramlar, diniy urf-odatlar, zamonaviy hayot, san'at, musiqa, gastronomiya, Gyeongju, Silla, Kyonju, K-Pop.BTS, Uch podsholik, Goyro.

KIRISH. Koreya yarimoroli qadimdan Osiyo sivilizatsiyasining muhim markazlaridan biri bo'lib, uning madaniyati bir necha ming yillik tarixga ega. Koreys xalqi o'ziga xos yozuv, san'at, musiqa, me'morchilik, urf-odat va diniy e'tiqod tizimini yaratgan. Shu bois koreys madaniyati Sharq xalqlari madaniyatlari ichida alohida o'rin egallaydi.

Bugungi kunda Koreya Respublikasi (Janubiy Koreya) va Koreya Xalq Demokratik Respublikasi (Shimoliy Koreya) o'z milliy madaniyatini asrab-avaylash, rivojlantirish hamda uni jahon miqyosida targ'ib etishda faol harakat qilmoqda. Koreya madaniyati miloddan avvalgi IV–III asrlarda shakllana boshlagan. Dastlabki Koreya davlati Gojoseon (mil. avv. 2333-yil atrofida) davrida madaniy hayotning ilk ko'rinishlari – hunarmandchilik, to'qimachilik, bronza buyumlar yasash kabi sohalar rivoj topgan. Keyinchalik Goguryeo, Baekje va Silla

podsholiklari davrida (mil. avv. I asr – mil. VII asr) san'at, musiqa, yozuv va din yuksak darajaga ko'tarilgan.

Xususan, Silla sulolasi davrida (VII–X asrlar) Buddizm Koreyada asosiy din sifatida qaror topib, ibodatxonalar va haykaltaroshlik san'ati rivojlandi. Koreys yozuvi Hangul esa XV asrda Sejong shohi tomonidan yaratilgan bo'lib, u xalqning madaniy o'zligini mustahkamlashda muhim rol o'ynadi.

2. Koreys madaniyatining asosiy yo'nalishlari

Koreya madaniyati turli yo'nalishlarda o'z ifodasini topgan:

Me'morchilik — qadimiy buddaviy ibodatxonalar, yog'ochdan qurilgan saroylar, bog' dizayni an'analari bilan mashhur. Masalan, Gyeongbokgung saroyi (Seul) koreys me'morchiligining durdonasidir.

Adabiyot — dastlabki yozma asarlar Buddizmga bag'ishlangan diniy matnlar edi. Keyinchalik Choson sulolasi (1392–1910) davrida she'riyat, tarixiy yozuvlar va falsafiy asarlar paydo bo'ldi.

Raqs va musiqa — milliy raqs turlari, masalan Samulnori (baraban asosidagi xalq musiqasi) va Fan dance (yelpig'ich raqsi) jahon sahnalariga chiqqan.

Kiyim-kechak madaniyati — an'anaviy kiyim Hanbok xalq madaniy ramziga aylangan.

Taom madaniyati — Kimchi, Bibimbap, Bulgogi kabi taomlar koreys milliy oshxonasining ajralmas qismi hisoblanadi.

3. Koreys madaniyatining o'rganilishi tarixi. Koreys madaniyati nafaqat Osiyoda, balki butun dunyoda ilmiy jihatdan o'rganib kelinmoqda. Uning ilmiy o'rganilishi quyidagi bosqichlardan o'tgan:

1. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Yaponiyadan mustaqil bo'lmagan davrda yapon olimlari Koreya tarixini o'z manfaatlariga moslab talqin etgan.

2. Ikkinchi jahon urushidan so'ng koreys olimlari milliy tarix va madaniyatni qayta tiklashga kirishdilar.

3. 1970–1990-yillarda G'arb olimlari (xususan, amerikalik va yevropalik sharqshunoslar) koreys madaniyatini antropologik va madaniyatshunoslik jihatdan chuqur o'rganishni boshladilar.

4. XXI asrda Koreya madaniy merosini raqamlashtirish, xalqaro muzeylarda targ'ib etish va "Hallyu" (Korean Wave) orqali dunyo miqyosida yoyish bosqichi boshlandi.

Bugungi kunda Seuldagi Korea Foundation, Academy of Korean Studies, va UNESCO Korea Commission kabi ilmiy markazlar koreys madaniy merosini o'rganish, saqlash va targ'ib qilish bilan shug'ullanadi.

4. Zamonaviy koreys madaniyati. XXI asrda Koreya madaniyati global miqyosda mashhur bo'lib, "Hallyu" yoki "Korean Wave" fenomeni paydo bo'ldi. Bunga koreys musiqasi (K-pop), seriallari (K-drama), modasi, kinolari va gastronomiyasi katta hissa qo'shdi.

BTS, Blackpink, Parasite filmi, va "Squid Game" seriali kabi namunalar koreys madaniyatini butun dunyoga tanitdi. Shu tariqa, Koreya o'z milliy an'analarini zamonaviy texnologiya bilan uyg'unlashtirib, global madaniyatning yetakchi o'yinchisiga aylandi.

Koreya xalqi (yunoncha "Καρες" – Kares) qadimgi Kichik Osiyoning janubi-g'arbiy qismida, bugungi Turkiyaning Mug'la va Aydin viloyatlari hududida yashagan xalq bo'lgan. Ular qadimgi Egey madaniyatiga mansub bo'lib, miloddan avvalgi II ming yillikda Lidiya va Milet atrofida yashaganlar. Koreya xalqi o'ziga xos til, diniy e'tiqod va san'at an'analariga ega bo'lgan.

1. Tarixiy kelib chiqishi. Koreya xalqi dastlab dengiz bo'ylarida yashagan egey qabilalarining bir tarmog'i sifatida shakllangan. Ularning tili hind-yevropa tillari oilasiga yaqin bo'lib, yozuv tizimi kariat yozuvi deb atalgan. Qadimiy yunon manbalarida karyaliklar mo'jizaviy dengizchilar va jangchilar sifatida ta'riflanadi.

2. Ijtimoiy hayot va urf-odatlar Koreya jamiyatida oila muqaddas sanalgan. O'g'il bolalar jang san'atiga, qizlar esa to'qimachilik, zargarlik va musiqa san'atiga o'rgatilgan. To'y va bayram marosimlari o'ziga xos raqslar, baraban va nay chalish, hamda xudolarga bag'ishlangan qo'shiqlar bilan o'tgan. Ularning kiyim-kechagida oq va qizil ranglar ustun bo'lgan.

3. Diniy e'tiqod. Koreyaliklar ko'p xudolik (politeizm) e'tiqodiga amal qilgan. Ularning bosh xudosi Kar yoki Karnas deb atalgan. Shuningdek, ular

yunonlarning Afina, Artemida va Apollon xudolarini ham e'zozlagan. Har yili Panioniya deb atalgan diniy festival o'tkazilib, bu marosimda xudo va ajdodlarga qurbonliklar keltirilgan.

4. San'at va me'morchilik. Koreya xalqining san'ati bronza, sopol va tosh buyumlar yasash bilan mashhur bo'lgan. Ularning eng mashhur me'moriy yodgorliklaridan biri — Mavsolning maqbarasi (Halikarnass, hozirgi Bodrum) bo'lib, u qadimgi dunyoning yetti mo'jizasidan biri hisoblanadi. Shuningdek, stela, qabr haykallari, va sopol idishlardagi geometrik naqshlar ularning badiiy didini ifodalaydi.

5. Koreya madaniyatining bugungi izlari. Bugungi kunda Koreya madaniyatining ko'plab unsurlari Egey mintaqasi xalqlari folklorida, turk xalq raqslari, musika ritmlari, va to'qimachilik naqshlarida saqlanib qolgan. Ayrim tarixchilar Koreya xalqi madaniyati yunon va likiya madaniyatlari bilan birlashib, Ellinizm davri madaniyatiga katta ta'sir ko'rsatganini ta'kidlaydi.

Xulosa. Koreya xalq madaniyati insoniyat tarixining muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Ularning diniy qarashlari, san'ati, urf-odatlari va me'morchiligi Sharq va G'arb sivilizatsiyalarini bog'lovchi ko'prik bo'lib xizmat qilgan. Bugungi kunda Koreya madaniy merosi insoniyatning umumiy madaniy boyligi sifatida qadrlanadi va o'rganilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Herodot. *Tarix*. — Afina, 450 yil.
2. Cook, R. M. *The Greeks in Ionia and the East*. Cambridge University Press, 1962.
3. Boardman, J. *The Greek World: Classical, Archaic, and Hellenistic Ages*. Thames & Hudson, 1980.
4. Britannica Encyclopedia: *Caria Civilization*.
5. Kim, Young-Gyun. *A History of Korean Culture*. Seoul National University Press, 2010.
6. Palais, James B. *Confucian Statecraft and Korean Institutions*. University of Washington Press, 1996.

7. Lee, Peter H., & De Bary, Wm. Theodore. *Sources of Korean Tradition*. Columbia University Press, 1997.
8. UNESCO. *Intangible Cultural Heritage of Korea*, 2020.